

אלה הוסיף

ויצא יעקב מבאר שבע (כח, ז).

זקוק
עב
עז

מבאר רש"י: "לא היה צריך לכתוב: **"ויצא יעקב מבאר שבע"**, אלא **"וילך יעקב חרנה"**, ומדוע הזכיר את יציאתו?
אלא, מלמד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. בזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה! יצא משם - פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה.
דברי רש"י רמוזים בפסוק זה בדרך גימטריה:
"ויצא יעקב מבאר שבע" - אם נוציא (נפחית) את סכום המילה: **"יעקב"** שהוא בגימטריה 182, מ"**באר שבע**" שהוא בגימטריה 575, נקבל את המילים: **"פנה זיוה הודה והדרה"** - בגימטריה 393!

וויקץ יעקב משנתו ויאמו

222

אכן יש ה' במקום הזה (כח, טז).

אדם הקם משנתו - אמר הצדיק רבי מאיר מפרימישלן - עליו להתגבר כארי לעבודת הבורא יתברך שמו, כמבואר בתחילת השלחן ערוך.
וזה הנאמר ביעקב: **"וויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה!"** - מיד כאשר קם משנתו, פנה יעקב אבינו לעבודת בוראו.
וראו - המשיך הרבי - מה נאמר בפרעה? **"וויקץ פרעה - וישן ויחלום שנית"**, (בראשית מא), מיד כאשר קם משנתו, חזר לישון...

(3) חלה הגבלה

1 | "ויצא" יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא" (כח, י"א). ופרש"י: לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. ודבר זה טעון ביאור, הרי יעקב נשלח ע"י הוריו הצדיקים לשאת לו אשה, הוא הגבר העומד להקים את עם ישראל ע"י שבטי י"ה. והנה בדרך עושה יעקב אבינו הפסקה קצרה של ארבע עשרה שנה, הולך לשיבתו של עבר ושם עמל בתורה בעמלה שאין לה גבול, עד שחז"ל מעידים בו כי י"ד שנה לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. והרי יעקב היה עוד קודם לכן "איש תם יושב אהלים" באהלה של תורה, הוא בודאי למד תורה עם אביו ועם סבו, וכל ימיו הרי בתורה ובעבודת ה', וא"כ מה ראה יעקב בדרכו לשאת אשה "לקפוצ" לי"ד שנה ולהוסיף וללמוד תורה.

II | כדי להבין זאת עלינו לעבור להמשך הפרשה. "ורחל לקחה את התרפים ותשימם בכר הגמל ותשב עליהם" (לא, לד). הפירוש הפשוט הוא שבכך שהחביאה את התרפים בכר הגמל וגם ישבה עליהם, הבטיחה רחל שלבן לא ימצא את התרפים, שהרי אמרה לו שאינה יכולה לקום מעל הכר מפני שדרך נשים לה, וממילא לא היה ללבן כל סיכוי למצוא את התרפים.

16 | אבל חז"ל גילו לנו פירוש חדש בפסוק זה, וגם אם אמנם הפירוש הוא מסתרי תורה וקשה לרדת לעומקם של דברים, מ"מ את מוסר ההשכל הנלמד מכאן נוכל גם אנו להבין.
מובא ב**בנה"ק** (א, קסד) שאותם תרפים, הרי הם כשאר כוחות הטומאה כמו אוב, ידעוני, חרטומים וכיוצ"ב שיש בהם כוח לגלות לבני אדם דברים נסתרים. וכן ביאר כאן האבן עזרא באחד מפירושו לפסוק זה: "והיא עשויה לקבל כוח עליונים, ולא אוכל לפרש".

17 | הרי שהיתה כאן סכנה שאותם כוחות הטמונים בתרפים יגלו ללבן היכן נמצא יעקב עם בני ביתו אחרי שברח ממנו, ומשום כך רחל לקחה איתה את התרפים וכך פירש בפרקי דרבי אליעזר (לו).

20 | אלא שלקחת את התרפים, אין זה מספיק, כי הכוח שבהם כל כך רב (מצד כוחות הטומאה) שלבן יכול היה לוודא את מקומו של יעקב גם אם התרפים לא נמצאים לידו אלא במרחק רב ממנו, וכך מבואר שם בזוה"ק (ב, סד). ומשום כך התורה מספרת "ותשב ווליהח" רחל חבזה את התרפים. משפילה אותם, וע"י כך היא מצליחה לבטל את כוחם

(1)

1 4
pe
שהרי בעצם יכלה לקחת את התרפים לזרוק אותם אי שם בדרך, או לקבור אותם באדמה (אחרי שנים תהיה חגיגה לארכיאולוגים), אך היא לא עושה כך, אלא יושבת עליהם, מבזה ומשפילה אותם. והיינו, כי כל כוחם הוא אם מחשיבים אותם, אם מכבדים אותם אם מייחסים להם איזה שהם כוחות על טבעיים, אבל ברגע שמזלזלים בהם ומתייחסים אליהם בבוז ובהשפלה הם מאבדים את כוחם ומשתתקים, וכוחם נעלם והופכים להיות כעפרא דארעא.

6 וראה עוד פירושים רבים שמביא רבינו בחיי בענין זה של התרפים.

יסוד זה שלמדנו כאן הוא טוב גם לענינים אחרים ולכוחות שונים הפעילים בעולם הזה, להם יש שליטה על האדם רק אם מחשיב אותם ומתייחס אליהם בחשיבות, אבל ברגע שמתייחס אליהם בבוז ובהשפלה, כוחם נמס וכשל, והופכים להיות כעפרא דארעא.

11 דוגמה לזה נוכל ללמוד מחמץ בפסח. חז"ל המשילו את החמץ ליצה"ר וכי הוא דומה לשאור שבעיסה (ראה גמרא ברכות יז, ופרש"י שם). וכידוע מבואר בחז"ל שביטול החמץ שאנו עושים בערב פסח רומז לביטול היצה"ר שבקרבתנו (זוה"ק ב, מ - שלי"ה למסי' פסחים דפים ב, ז). וכך אנו גם אומרים בתפלה שנתחברה בזמן ביטול וביעור החמץ, ראה שם.

והרי גם עפ"י השכל הדבר מובן, שהרי מה היא כל המצוה של ביטול חמץ "ומדאורייתא בביטול בעלמא סג"י (פסחים ד), אנו מבטלים ע"י כך שאנו אומרים שהחמץ לא נחשב אצלינו למאומה, אין לו כל ערך לדידנו, והרי הוא עבורינו כעפרא דארעא, ובכך מקיימים מצות ביטול החמץ.

4 ומאידך חמץ שנתעפש שאינו ראוי לאכילה ונפסל מאכילת כלב אינו חייב בביעורו ומותר לקיימו בפסח, וכמבואר בשו"ע או"ח סי' תנ"ב סעי' ט. אבל באכילה הוא אסור, וכתב שם הט"ז דאע"ג דאכילה שאינה ראויה היא שהרי נפסל לכל, מ"מ כיון שהוא רוצה לאכול - אסור, דהא אחשביה, יעו"ש. הרי שבמנו שאפשר להפטר מן החמץ ע"י ביטולו, כך גם אפשר לעורר את החמץ ע"י החשבתו שמחשיבים אותו למאכל.

ובעוד מקומות מצינו כעין זה שהחשבתו הופכת אותו לדבר בעל כוחות וכמו בגמרא שבת (קב): "מחשבתו משוויה ליה מקום", ועוד. . . .

pe
שוב נשוב לענין ראשון בו פתחנו, יעקב אבינו הולך ללמוד תורה בישיבת עבר, אחרי שנים של לימוד תורה גם לפני כן. והטעם לזה הוא, כי אם אמנם יעקב למד והשתלם בתורה גם עד היום, אבל עדיין לא ידע להחשיב את התורה שהתורה תהא חשובה בעיניו, כי התורה מגנא ומצלא בתנאי שמחשיבים את התורה, יודעים את ערכה ואת כוחה או אז היא מגנא ומצלא. ויעקב אבינו עומד לפני נסיונות קשים מאד, נסיונות עם לבן, עם עשו, עם יוסף, במצרים ועוד ועוד. ומי אם לא בישיבת עבר שהיה חי בדור ההפלה, ובתוך אותו רשע היתה פנינה אחת של ישיבת עבר, ושם באותה ישיבה למדו את חשיבותה של התורה, את כוחה הנורא נורא, כי יעקב הרי זקוק למגנא ומצלא, ואת זאת יקבל אם ידע את אותו כוח הטמון בתורה"ק.

11 וכך אמרו חז"ל בענין חורבן ביהמ"ק כמבואר בגמרא נדרים (פא, א) דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים "על מה אבדה הארץ", ולא ידעו להשיב. עד שהקב"ה אמר "על עזבם את תורת"י. ופירשה הגמרא שם: "שלא ברכו בתורה תחילה". ופירש שם רבינו יונה, דהיינו שהתורה לא היתה חשובה בעיניהם כל כך שיקבעו עליה ברכה מיוחדת. ואם הא לא מספיק חשובה, אז האיך תהא התורה מגנא ומצלא, ומשום כך אבדה הארץ.

16 זה שהלך יעקב אבינו ללמוד י"ד שנה בישיבת עבר, ללמוד את חשיבותה של התורה, את הכוח הטמון בה, את הקדושה והטהרה שבה, את עצמתה הרוחנית. וזה לימוד מיוחד שיש ללמדו ולהשכיל בו. ויה"ר ונוכח שתהא לנו התורה מגנא ומצלא, לנו ולכל בית ישראל.

(2)

ולכוננה זו, קודם שהתחילה התורה לספר מעניני יעקב בזיווגו, וממה שעבר עליו, ספרה לנו התורה קודם מנישואיו של עשו, אך שבלא שהיו ובקלות השיג את חפצו, לעומת הצער והיגיעה שהיו ליעקב בנישואיו, וכן שאר ההתחמקות שעברו עליו בחייו, ובכל זאת, אף שהיה נראה כאן לפני יעקב הבחינה של צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, בראותו הנהגתו של עשו ומצבו, לעומת מצבו הוא, אף שהוא עובד את ה' בכל לבו ונפשו, בכל זאת היתה אמונתו ובטחונו חזק בה, ולא

7
עמ

הרזו אחר מדותיו של הקב"ה, ואף לאחר שהובטח, היה ירא אולי איגו ראוי לזה שמא יגרם או גרם החטא, וזהו מהנסיגות של יעקב. אבל בדרך, אע"פ שגם עליו עברו צרות רבות ורעות, בכל זאת לא אירע לו בחינה כזו, שיעמוד לנגד עיניו באופן בולט כל כך השאלה של צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, ולכן לא נחשב לו זה לנסיגה, וא"ל הקב"ה איננו מינסו לי ואת לא מינסת לי.

אין זה כי אם בית אלקים זה שער השמים, כל כי כבר ידוע שהמלאכים במדרגה לפני האדם והמה מתנערים ביכניו להביא חפציהם לפני יי"ש וכמבואר בזמיה חפציה אבל נגד זה כבר אמרו כמה יאמר ליעקב ולשראל מה פעל על זה שהמלאכים שואלים מה פעל אל וכל כי בעבדינו אלקים מחמת יראה אז המלאכים לפנינו כי הם אינם מקיים לשכר בעושים ראו יי"ש ואנחנו עובדים עי"מ לקבל פרס או מיראת בעונש ולא כן לעמיד שנעבוד מאהבת ה' ולא מיראה וקבלת שכר כלל, ואז כה"י לפני המלאכים כי המה מוכרחים ואנחנו בעלי בחירה יש להאריך בזה, ואומר מעתה כי ראה יעקב מלאכי אלקים עולים ויורדים כי הריינו שהי' במקום המקדש מקום האפלה והמלאכים עולים ויורדים לקבל חפציהם ולהביאם למעלה לפני הבורא יי"ש, ואמר אין זה כי אם בית אלקים הייט שעובדים רק מיראה שהוא אלקים מיהיד ואמר זה שער השמים כל עפי"י שים דשבת ליראה רק כשער לתורה וכן כשער לאהבה ה' והיינו זה שער השמים כי פי היראה יבוא אח"כ לעבוד מאהבה ועדיין לא נכנסו לפרקליט ממש ונלטער יעקב עיה על זה וק"ל:

8
צ"ג
ר"ב/6

הובא במס' בבא מציעא (דף פ"ד) יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא. חזייה י"ש לקיש ושוור לירדנא בתרייה. אמר ליה חילך לאורייתא וכו'. קביל עליה, בעי

9
צ"ג
ר"ב

למיהוד לאחזרי מאניה ולא מצי הדרי. אומר רש"י לא מצי לקפוץ כבראשונה, רמשקבל עליו עול תורה תשש כחו. עכ"ל. וצריך להבין בשלמא מי שעמל בתורה ושקד על התורה יומם ולילה, או אפשר להבין שהתורה מתשת כחו של אדם וגם על זה אומרים הבעלי מוסר כי התורה מבריא את האדם. התאוות והמדות רעות מחלישים כח האדם, כמו שכתוב "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם", אבל לא התורה הקדושה שהיא נותנת חיים לעושי. אבל בכל אופן בקבלת למוד תורה, כיצד נחלש כח האדם ועדיין לא עשה כלום, עוד טרם עמל בתורה?

ונוראה לענ"ד לבאר, כי מציתן אצל יעקב אבינו שהרועים אמרו לו: לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר ויעקב לבד כתוב זיגל את האבן העל פי הבאר" אומר רש"י "כמו שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיע שכתו גדול". יעקב אבינו שלמד אצל שם ועבר י"ד שנה וכתוב "וישכב במקום ההוא" במקום ההוא שכב אבל כל י"ד שנה אצל שם ועבר לא שכב. אדם שלמד כל כך בשקידה גדולה י"ד שנה, מאין ה' לו הכח הזה, הלא התורה מחלשת כחו של אדם? בפיוט של גשם אומרים "יחד לב וגל את האבן" יעקב אבינו יחד לב לעשות חסד, המרה הטובה של חסד ותלהבה ביעקב והי' לו רצון חזק וחשק גדול לעשות חסד, וזה נתן לו הכח והעז, כי בדבר שאדם רוצה מאוד יש לו לזה חשק גדול, אז הכח מתגבר אצלו. אבל דבר שאדם אין לו טעם בוה ואין לו רצון, אין לו כח בדב"ע.

לדוגמא: אנתנו רואים אלו שמשחקים בכדור רגל הם מראים גבורה, אלו "הגיבורים", תושיבו אותם בישיבה וילמדו כל ליל ששי משמר, תראו שכעבור רגעים מספר, כבר יפלו על פניהם כזבובים, וישנו. ובני הישיבה החלשים, הם יושבים כל הלילה משמר ולומדים בלי הפסק. התירוף הוא, שזה שמשחק בכדור רגל יש לו טעם וחשק בכדור, הוא מראה גבורה בכדור, אבל בלימוד התורה אינו מרגיש טעם, ממילא אין להם כח ובני הישיבה שאין להם טעם בכדור ממילא אין להם כח בו. לא מפני שחסר להם כח, אלא מחוסר רצון, כי הם מסתכלים על הכדור בביטול.

4

הייתי פעם באסיפת רבנים שהחפץ חיים זצוק"ל היה שם והוא דבר: "נתקיים
בנו התוכחה והיית משוגע ממראה עיניך" והסביר את זה. עומרים אנשים מבוגרים
בגיל שלושים או ארבעים ומוחים כפיים ושמיים. מה ראוי אחד בעט בראש בכדור,
עם הידים אסור לנגוע בכדור אלא רק בראש. כלום לזה נתנו לך את הראש לבעוט
בו בכדור. זהו פשוט להיות משוגע. הבדל תורה שרואה את ההבל בכדור וממילא אין
לו כח לזה, אבל בתורה יש לו טעם וחשק, ממילא יש לו כח. כמו שאומר הרמב"ן
על יעקב ועל משה רבינו: "מנין היה לו כח להקים את המשכן, מפני שקי' ה' יחליפו
כח" ההתלהבות לעשות חסד, נותנת כח ועוז. לכן מספרים על גדולי ישראל שהראו
גבורה בשקידתם בתורה הקרושה אעפ"י שהם היו חלשים, מפני שהתשוקה הגדולה
הרצון החזק נתן להם כח.

(10)
ס

מספרים על הסבא זצ"ל מקלם, מרן ר' שמחה זיסל שפעם אחת הרגיש שהוא
חלש, ושלה שליח לשיבה שלו (כך היו קוראים לת"ת) שלא יחבו לו למעריב, כי
אין לו כח לבוא. אח"כ התבונן אולי זה רק מתוך עצלות, לא מפני שהוא חלש, ורץ
מהר להתפלל מעריב בצבור והגיע שם לפני שהשליח בא. בדבר שיש טעם וחשק,
או הכח הוא אחר.

יש לכל אחד תרומים שונים בעבודת ה', שהארם חושב שהוא אנוס ופטור
ובאמת יכול להיות מפני שחסר לו הטעם והחשק האמיתי בעבודת ה'. לכן ריש
לקיש כשקיבל עליו עול תורה והבין מה זה תורה וגם הבין את ההבל של העולם
הזה, כבר לא הי' לו כח לקפוץ. לא שהי' חסר לו כח, אלא אבד הטעם והחשק
בקפיצה. ממילא לא הי' לו כח ונשאר רק הכח לאורייתא, כמו שאמר לו ר' יוחנן
"חילך לאורייתא".

בחול' היה גבור בשם זישא ברייטברד שהי' מראה גבורות גדולות. הגוים
התקנאו בו ורצו להכשילו. מספרים שפעם, בעיר אחת, התאספו אנשים לאלפים
לראות את גבורתו. לקחו הגוים מוט ברזל שבתוכו היתה עופרת. ברזל היה בכוחו
לשבור, אבל לא עופרת. כשהתבונן לראות שאם לא ישבור את העופרת יהיה
נעלב לפני הקהל הגדול של הגוים, התאמץ ובכחו שבר גם את העופרת. הרצון
החזק נתן לו את הכח הדרוש.

א"כ אם האדם יחשוב לפעמים שהיצה"ר חזק ממנו ולא יכול לו לנצחו, צריך
האדם להתבונן הלא הקב"ה עומד אצלו וכל מלאכי מעלה מסתכלים עליו ויהי' לו
לבוזין גדול, זה צריך לתת לו כח לנצח את היצה"ר הכי חזק. כפי שמצינו אצל
יוסף הצדיק שהתבונן, כי שמו לא יהי' בחושן האפוד, גבר על היצה"ר. וקוי ה'
יחליפו כח.

כפ"ד. ויאמר לו לכן אך עצמי ובשרי אתה וגו'.

יבואר על פי מה דאיתא בגמרא (נדה לא, א): שלשה שותפין
יש באדם וכו', האב מוליד גידין ועצמות, האם מולידה בשר
ודם וכו'. לפי זה מי שקרוב מצד האב, נקרא עצמו, ומי שקרוב
מצד האם, נקרא בשרו. והנה לבן היה קרוב ליעקב גם מצד
אביו יצחק, וגם מצד אמו רבקה. כי אברהם ונחור היו אחים,
ויעקב היה נכד אברהם, ולבן היה נכד נחור, ואילו רבקה היתה
אחות לבן. לכן אמר ליעקב "אך עצמי ובשרי אתה".

זהו שנאמר בדברי הימים (א' יא, א) "ויקבצו כל ישראל אל
דוד חברונה לאמר הנה עצמך ובשרך אנחנו". דהנה דואג אמר
על דוד (יבמות עו, ב) "עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא
למלכות אם לאו, שאל אם ראוי לבא בקהל, מאי טעמא, משום
דקאתי מרות המואביה". לכן כשבאו ישראל להמליך את דוד,
הקדימו לאמר "עצמך ובשרך אנחנו", היינו ששניהם ישראלים
גמורים. [ולפי זה מיושב מדוע לא אמרו עצמנו ובשרנו אתה].
(פי' הגר"א לדברי הימים, שם. ועי' מהרש"א נדה שם, לענין המקרא דכאן)

(11)
ע

(5)

